

Csakugyan a legfontosabb, a legszebb volt a részvétel. Valamennyien nyertek: anyanyelvünk, irodalmunk szeretetében gazdagodtak. Szücs Zoltán, a Kolozs megyei pártbizottság propaganda osztályának vezetője nagyon szépen, találóan mondta a díjkiosztó ünnepségen:

„Itt nem volt vesztes. Csak nyertes. Elmondhatjuk Vörösmartyval, hogy ez jó mulatság, férfi munka volt..”

Beke György

A bukovinai székely néphagyomány gyűjtőinek szekszárdi tanácskozása

„szépet, jót, igazat akarva”
(József Attila)

A Magyar Néprajzi Társaság és a Tolna megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya, a Hazafias Népfront Honismereti Bizottsága és a Népművelési Intézet támogatásával 1974. május 4-én és 5-én, Szekszárdon, a Babits Mihály Megyei Művelődési Központban megrendezte a Bukovinából hazatelepedett székelység hagyományának kutatásával foglalkozók tanácskozását, valamint művészeti együtteseik műsoros bemutatóját.

A kétnapos tanácskozást dr. Gyugyi János, a Megyei Tanács elnökhelyettese nyitotta meg. Beszédjének bevezető részében hangsúlyozta a folklór és a népművészet jelentőségét, valamint a néphagyománynak a modern művészetben és a teljesítményt igénylő mai ember életében betöltött szerepét, majd rátért a konkrét feladatokra.

„Itt, Tolna megyében — mondotta — az átlagosnál is nagyobb munka vár ránk, nagyobbak a lehetőségeink — kötelezettségünk —, ezért is az anyagi lehetőségekhez mérten támogatni igyekeztünk és igyekszünk minden olyan kezdeményezést, kutató és feldolgozó munkát, amely nemzeti értékeink megmentését segíti. E munka jegyében igyekeztünk megjelentetni a néprajz tárgykörébe tartozó tanulmányokat, köteteket, mint épp a legutóbb Sebestyén Ádám könyvével is tettük. Évről-évre, szakmailag és anyagilag is patronáljuk azokat az együtteseinket, Röpülj páva-köröket, népdalkórusokat, néptánc-csoportokat, amelyek a „tisza forrás” dalait, táncait őrzik meg, elevenítik fel és mutatják meg számunkra.

Gyűjtőmunkánk sajátos területe a II. világháború után hazatelepedett és megyénkben végleges otthonra talált bukovinai székelység hagyományának, népművészetének, folklórájának megismerése, kutatása, ápolása. A jelenlévők előtt nem szükséges annak bizonygatása, hogy ez a több évszázados nyelvi, népköltészeti, díszítőművészeti, történeti, életformabeli örökség, amelyet a hazatelepített székelység és különösen annak idősebb nemzedéke őriz, milyen kincs a tudomány és nemzeti kultúránk számára. Mindezek tudatában támogattuk már eddig is és támogatjuk a jövőben is a székely pávakörök, művészeti együttesek létrehozását, fejlődését, hagyományuk, történelmük kutatását. Öröm számunkra, hogy ma még számos őrzője és ma már számos kutatója van a népi kultúrának.

Jelen tanácskozásunknak az a célja, hogy számbavegye a bukovina székely néphagyomány kutatásának eddigi eredményeit, megtárgyalja e munka folytatásával kapcsolatos feladatokat, mégpedig nemcsak a kutatási témákat, hanem a munka jövőbeli jobb megszervezésének módzatait is. Számítunk arra, hogy ebben a munkában megyénk kulturális intézményei — elsősorban a Megyei Múzeum — mellett részt vállalnak a szomszéd megyék intézményei, az országos és a területi tudományos intézetek, amelyek már eddig is sokat tettek a hagyományok gyűjtésében és ápolásában. Továbbra is számítunk a Hazafias Népfront megyei Bizottságának, illetve a kebelében működő Honismereti Bizottságnak aktív segítségére, elsősorban a honismereti szakkörök és a gyűjtés eredményeit közvetlenül is hasznosító művészeti együttesek, a gyűjtésben résztvevők mozgósítása terén.”

A Megyei Tanács elnökhelyettesének megnyitó beszéde után *dr. Morvay Péter*, a Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának elnöke megállapította, hogy a gyűjtőmunkában és a kutatásban „kezdetől fogva megbecsülést érdemlő szerep jutott az önkéntes néprajzi gyűjtőknek”, akik közül jónéhányan a bukovinai székelyek köréből kerültek ki. Felhívta a figyelmet a bukovinai székelységre vonatkozó, kevésbé ismert és nehezebben hozzáférhető kézirat-, tárgyi-, valamint dokumentációs-anyag számbavételének, továbbá a témával kapcsolatos bibliográfia összeállításának fontosságára. „Tanácskozásunk során — mondotta — bizonyára tisztázódnak azok a konkrét lehetőségek, amelyekkel a Tolna megyei Honismereti Bizottság avatott szakember által irányított Néprajzi Munkacsoportja, a megyei kulturális intézmények, a Megyei Tanács támogatni fogja az eddiginél szakszerűbb, szervezettebb, a művészeti felhasználással is összefonódó kutatás kibontakozását. Remélhetőleg nem csak Tolnában, hanem a másik két érdekelt megyében is.”

Befejezésül hangsúlyozta, hogy az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők sikeres munkájának egyik fontos tényezője az ajánlott pályatételek rendszere és az ezzel kapcsolatos módszertani útmutatók. Eppen ezért az érdekelt megyék által kiadott pályázati felhívásokban ajánlott pályatételként szerepelhetne a bukovinai székelység (Baranyában emellett a moldovai magyarság) néphagyományának gyűjtése. Ennek elősegítése érdekében felhívta a figyelmet arra a felderítő jellegű kérdőívre¹, amelyet minden jelenlévő megkapott.

Ezután *dr. Andrásfalvy Bertalan*, az MTA Dunántúli Tudományos Intézetének munkatársa tartott előadást *A bukovinai székely néphagyomány kutatásának eredményei és feladatai* címmel. Áttekintette a népcsoport történetével, sorsával foglalkozó írásos emlékeket, kezdve a legkorábbi, 150 évvel ezelőtt megjelent híradással s megállapította, hogy „a bukovinaiak iránti érdeklődés tulajdonképpen a szükség felismeréséből és a segítő szándékból született s mindig ehhez kapcsolódik a népcsoport imertetése.”

„Az egyik legjelentősebb munkának a Bukovinába való kitelepedés szájhagyományának összegyűjtését és a kirajzások felmérését, felkutatását ítélem. Másodsorú: szükséges volna, hogy valahol megjelenhessék a bukovinai székelyekről szóló irodalom és a fontosabb gyűjtések jegyzéke. Harmadszor pedig, ha a meglehetősen szétszórott székely népcsoporthoz legközelebb eső város, Szekszárd lenne ennek a kutatásnak a gazdája, irányítója, mégpedig úgy, hogy a szekszárdi múzeumban megtalálható lenne mindaz a kulturális kincs, amit a gyűjtők eddig összehoztak, leírtak, kinyomtatnak.”

Az érdi asszonykórus (Sági I. felvétele)

¹ A felderítő kérdőív szövege a GYŰJTESI ÚTMUTATÓK rovatban olvasható

Hadikfalvi székely férfi „mintyán”
bundában. (Sági I. felvétele)

A helyzettfelmérő előadás után a három érdekelt terület múzeumaiban, valamint a budapesti Néprajzi Múzeumban lévő, bukovinai székelyekre vonatkozó anyagról kaptak tájékoztatást a tanácskozás résztvevői. A bajai Türr István Múzeumban — dr. Sölymos Ede múzeumigazgató tájékoztatása szerint — mindössze 28 db tárgy, néhány fényképfelvétel és 165 lapnyi írásos anyag van. Valamivel nagyobb számú dokumentum található a pécsi Janus Pannonius Múzeumban — amint azt dr. Mándoki László, a Néprajzi Osztály vezetője elmondta —, de ők sem állították kutatásaik középpontjába a bukovinai székelyeket. Több figyelmet fordítottak a Baranyában letelepedett moldvai csángókra, ám ezen a téren is bőven vannak adósságok. Mindkét hozzászóló egyetértett azzal az elképzeléssel, hogy a szekszárdi Balogh Adám Múzeumban legyen a bukovinai székely néphagyomány kutatásának a központja. Dr. Ujváriné Kerékgyarto Adrienne a budapesti Néprajzi Múzeumban lévő székely anyagról adott tájékoztatást. Náluk sincs sok tárgyi anyag, de itt található a Táj és Népkutató Intézet által a negyvenes évek elején, Bácskában folytatott gyűjtés megmaradt és pontosan még számba sem vett, páratlan értékű anyaga.

A szekszárdi Balogh Adám Múzeum gyűjteményének székely vonatkozásairól Gémes Balázné muzeológus számolt be. 160 db leltározott tárgy és 40 tétel különböző terjedelmű írásos feljegyzés, illetve feldolgozás található ma a múzeumban. Terveikkel kapcsolatosan elmondta, hogy különböző intézményeknél már az év elejétől kezdve készítik a bukovinai székelyekre vonatkozó anyag bibliográfiáját és szeretnék létrehozni a Bukovinai Székely Archivumot. Arra kérte a jelenlévőket, hogy jelezzék a szekszárdi múzeumnak, milyen témában és mit gyűjtöttek. Felajánlotta, hogy a múzeum segíti az önkéntes gyűjtők munkáját, nemcsak szakmailag, de — lehetőségeikhez mérten — anyagilag is: úti-költséggel, napidíjjal, szállásköltséggel.

Sebestyén Adám — több díjnyertes pályamunka szerzője és a Sebestyén Gyula Emlékérem tulajdonosa² — örvendetes hírt közölt: a Tolna megyei Tanács jóvoltából újabb kötete áll kiadás előtt, amelyben andrásfalvi népdalokból állított össze egy csokorra valót. Ugyancsak kiadásra kész a „*Vetés, aratás, hordás, cséplés a bukovinai Andrásfalván*” című gyűjteménye. További munkáiról a következőket mondta: „A Megyei Tanács megbízásából összegyűjtöttem Kakasd község földrajzi neveit. Ezenkívül újabb gyűjteményemet készítem elő: Embergőgyászat a bukovinai Andrásfalván címmel, amelynek anyagát Dószegi Vilmos kérdőíve alapján, magnószalaggal gyűjtöttem össze.” Jelenleg az andrásfalvi székelyektől eddig még össze nem gyűjtött meséket kutatja és rögzíti magnetofonszalagra. „*En hiszem — mondotta — hogy mind a népdal, mind a mese — melyekben kifejezésre jut népünk szomorúsága és vidámsága — tovább fog élni utódainkban. Hogyne élneek tovább, hiszen olyan csodálatosan szépek!*”

Szentesné Kóka Rozália tanítónő, az Érden működő bukovinai székely Röpülj páva-kör vezetője, a Diószegi Vilmos által kezdeményezett munkaközösség megalakulásának körülményeit és célkitűzéseit ismertette. Diószegi Vilmos megbetegedése és halála miatt mindaddig nem került sor a tervekben szereplő összehangolt munkára, de a szekszárdi kezdeményezés újra éleszthetné az akkori elhatározásokat.

² Sebestyén Adám: A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Mádéfalvától napjainkig (Szekszárd, 1972. 278 old.) című könyvét a Honismereti Híradó 1973. 3-4. száma ismertette.

Nagy érdeklődés kísérte a bukovinai székelyek 1945-ös letelepítésében kormány-biztosként közreműködő *dr. Bodor György* nyugalmazott jogtanácsos hozzászólását. Bejelentette, hogy a telepítésre vonatkozóan jelentős mennyiségű fényképanyagról van tudomása és a korabeli iratanyag jelentős része is megvan. „*Ha a tisztelt értekezlet — mondotta — elérkezettnek látja az időt arra, hogy az 1945-ös telepítésnek és azután a fészekrakás első három évének a történetét feldolgozza, dokumentumait összegyűjtse, ebben a legnagyobb örömmel állok rendelkezésre.*”

Halász Péter, a Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának titkára a bukovinai székelyek állattartására és sajátos hagymatermelésükre vonatkozó gyűjtéséről beszélt. Felhívta a figyelmet a Tolna megye közvetlen szomszédságában, Baranyában élő, Moldvából hazatelepedett csángó-magyarokra, akiknek történelme sok tekintetben azonos a bukovinai székelyekével s indokolt volna, ha a most szerveződő munka az ő hagyományaik összegyűjtésére is kiterjedne.

A délután folytatódó tanácskozáson kiemelkedően emlékeztetések voltak *Dr. Domokos Pál Péter* szavai, aki mint a bukovinai székelység hagyományának és történelmének egyik legkiválóbb ismerője, különös nyomatékkal hangsúlyozta a vizsgálódások tudományos megalapozottságának jelentőségét. „Ismernie kell a kérdést annak, aki az ügyhöz, annak fejlődéséhez, jelenlegi állapotához hozzá akar szólni!” — mondotta. „... ha a csoportról beszélnek, annak a születésétől a mai pillanatig minden eseményét pontosan ismernem kell. Annnyira magyar mindenki, amennyire ismeri a történelmét!” E bevezető szavak után elmondta a jelenlévőknek a bukovinai székelyek és a moldvai magyarok történelmének pillérszerűen legfontosabb elemeit.

A tanácskozás első napján elhangzottak alapján *dr. Andrásfalvy Bertalan* foglalta össze a legfontosabb feladatokat. Javasolta, hogy a Tolna megyei HNF Honismereti Bizottságának keretében működő Néprajzi Munkacsoport és a Néprajzi Társaság ebben a kérdésben érdekelt tagjaiból alakuljon egy szűkebb bizottság, amely összefogná a bukovinai székelység hagyományának gyűjtését és kutatását s döntene a legfontosabb teendők sorrendjében. Számbavette azokat a személyeket, akiket valamilyen formában fel kellene kérni (vagy meg kellene bízni), hogy a birtokukban lévő írásos, tárgyi vagy emlékezetbeli dokumentumokat bocsássák a Szekszárdon létesítendő Bukovinai Székely Archivum rendelkezésére. Ez a bizottság döntene abban is, hogy melyik munka kiadására milyen segítséget, anyagi eszközöket kell és lehet előteremteni, és ennek a feladata lehetne a későbbiekben a megjelenhető munkák gondozása is. Meg kellene kísérelni valamilyen társadalmi alap létrehozását a bukovinai kérdéseket érintő történelmi, néprajzi munkák kiadásának támogatására.

Játszanak az izményi betlehemesek (Sági I. felvétele)

A szombati tanácskozás Méri Éva, a Tolna megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának csoportvezetője zárszavával ért véget. „A Tolna megyei Tanács — mondotta — a Balogh Adám Múzeumon keresztül okvetlenül szervezője és irányítója kíván lenni a székely hagyományok összegyűjtésének.” Megvalósíthatónak tartotta, hogy az ezévből megszervezett, Kapos-Koppány völgyi gyűjtőtábor mintájára a következő esztendőben a megye székelylakta területén indítsanak szervezett gyűjtést.

A kakasdiak mesemondó asszonya
(Sági I. felvétele)

„A legfontosabb feladatunk — tette hozzá —, hogy az ilyen táncokat ismerő öregeket — amennyiben ez még lehetséges — legalább olyan részletességgel lefilmezzük, ahogy a színpadon láttuk őket. Ezt a táncudást és ezt a motívumgazdagságot kell a fiataloknak is elsajátítaniuk, de ehhez a versenyekre való kampányszerű felkészülés nem elég. Rendszeres táncéletre és táncalkalmakra volna szükség, mégpedig hagyományos keretek között.”

Olsvai Imre, az MTA Népzene kutató Csoportjának munkatársa elmondta, hogy Tolna megye néphagyományainak a nyilvánosság előtt való bemutatásában a bukovinai székelyek sokáig egyáltalában nem vettek részt, néhány éve viszont aktívan szerepelnek és „egyre igazabb hangú együttesek jöttek el a székelyek közül a Sárközi napokra. Olyanok, akik a hagyományt valóban a mélységeiből szólaltatják meg, nem pedig a színpad kedvéért.”

Az önkéntes néprajzi gyűjtők szakmai tanácskozása után a bátaszéki, az érdi, a felsőnáni, az izményi, a kaskadi, a kétyi és a teveli együttesek mutatták be tudásuk javát.

Másnap délelőtt az együttesek művészi teljesítményét, az előadásmód színvonalát értékelték és elemezték a néptánc, a népzene, a népi előadóművészet jelenlévő szakemberei. Dr. Andrásfalvy Bertalan főként az izményiek hagyományörző és művészi erővel bemutatott belehemes játékaikról beszélt. „Ez a színjáték — mondta — egyenesen jön a hagyományból és döbbenetes erővel képviseli azt a magatartást, azt a lelki átélést, ami ennek a játéknak a fő kelléke és ami az előadást ilyen hallatlan szugesztívvé teszi. A hagyománynak ilyen formában való hű megőrzése, fenntartása erőfeszítést, kulturális teljesítményt jelent és minden elismerést megérdemel.”

Dr. Martin György, az MTA Népzene kutató Csoportjának munkatársa részletesen áttekintette a bukovinai székelyek tánc kultúrájára vonatkozó eddigi kutatásokat és — a műsoros esten látottakra hivatkozva — határozottan megkülönböztette a magyarságra általában jellemző, elsősorban rögtönzött, „individuális”, valamint az idegen etnikai hatásra utaló, kötött elemekből álló táncokat. Örömmel állapította meg, „a mostani előadásban az volt a nagy élmény és eredmény, hogy elsősorban az individuális karakterű, etnikusnak, székelyesnek, magyarnak mondható réteggel találkozhattunk”

Halász Péter